

DE KERN HENK JAN HONING OVER MUZIKALITEIT

Henk Jan Honing (51), hoogleraar muziek en cognitie, UvA. Foto Jiri Buller

Henk Jan Honing hield eerder deze maand zijn oratie. Hij drumt en houdt van Glenn Gould tot de jazz van Brad Mehldau, en van Björk tot Braziliaanse volksmuziek.

‘De kernvraag in mijn vak is voor mij wat ons mensen tot muzikale dieren maakt. Ik houd van allerlei soorten muziek tegelijk. Heerlijk, maar waarom? Wat is er nodig om muziek te kunnen waarderen? En nog preciezer: wat is muzikaliteit dan precies? Is het ergens voor? Waar komt het vandaan?’

‘Juist de laatste jaren beginnen we daar in hoog tempo meer inzichten in te krijgen. We zijn er nog niet uit. Maar er lijken twee mechanismen een rol te spelen: maatgevoel en relatief gehoor. Een combinatie daarvan is wat de menselijke muzikaliteit definieert.

‘Al is het een beetje ouderwets om te

denken dat bijvoorbeeld muziek de mens onderscheidt van andere dieren. Het is veel interessanter om te bedenken waarom we juist sommige delen van muzikaliteit met sommige dieren delen. De biologie vind ik dan nog niet eens de interessantste vraag: hoe werkt het. Ik wil eigenlijk gewoon weten waarom onze muzikaliteit bestaat.

‘We zijn als mensen zeer nauw verwant met chimpansees, maar die hebben geen enkel gevoel voor melodie, blijkt uit onderzoek. Zangvogels wel, maar gewoonlijk is dat dan toch weer niet relatief. Als je ze een normaal lied in een iets andere frequentie aanbiedt, reageren ze niet. Bij andere vogels zie je ritmegevoel, iedereen kent onderhand dat interenetfilmpje van Snowball de kaketoet, die meedeint met de muziek.

‘Dat zou ik geen muzikaliteit noe-

men. In muziek draait alles juist om thema’s en variatie. Sommige elementen zie je bij sommige dieren, maar echt muziekgevoel toch vooral bij de mens.

‘In de jaren negentig noemde Steven Pinker muziek een bijverschijnsel van ons menselijke taalvermogen. Dat heeft veel invloed gehad op het denken. Maar de feiten wijzen toch in een andere richting. Ongeveer een jaar geleden ontdekten we dat baby’s van twee dagen oud al een rudimentair ritmegevoel hebben. Ze reageren meetbaar op een ontbrekende eerste tel in een beat. Dat is een empirisch feit geweest dat de agenda in dit vak behoorlijk heeft omgegooid. Kennelijk heeft ritmegevoel een heel biologische functie.

‘Mijn vak begint van een vak van mo-

dellen te veranderen in een empirische wetenschap. Dat stemt me optimistisch. Al zet het de discussie wel meer op scherp. Bij mijn oratie haalde ik de metingen aan dat Franse baby’s anders huilen dan Duitse. Voor mij is dat een teken van melodiegevoel. Maar taalkundigen willen daar niets van horen. Die vinden het natuurlijk taalgevoel.

‘Het lijkt me een beetje flauwekul dat begrijpen hoe muziek cognitief werkt en waar het vandaan komt, de betovering zou kunnen bederven. De linguïstiek heeft er ook niet toe geleid dat de letterkunde is ingestort. Het is geen kwestie van ontmaskeren. Integendeel, zou ik eerder denken. Hoe beter je muziek snapt, hoe bijzonderder het wordt en des te meer bewondering goede muziek verdient.’

Martijn van Calmthout